پێویستە کۆتایی بە حکومەتی تائیفی بهێنرێت.. عوسمانی حاجی مارف

واقعی گۆڕەپانی سیاسی عێراق تادێت بەسەروبەر و شێواو سەرگەردانتر دەردەکەوێت، تا ئەو ئاستەی مرۆڤ هەست دەکات کە هەرجارێک ئەم وڵاتە لە هەوڵی بە دەربازبون لە هەر تەنگانەیەکی سەخت، کە بەرەوڕووی دەبێتەوە، دەکەوێتە ناو تەنگانەیەکی قووڵترەوە، بە چەواشەکاری و فریوکاری، بەناوی چارەسەرەوە لە بازنەیەکی بۆشدا دەسوڕێتەوە.

تەواوی هاوپەیمانی نێوان لایەنەکان، وەک هێزی میلیشیای تائفی و ئیسلامی و نەتەوەپەرستی بەهاوپەیمانی کۆن و نوێیانەوە، نەک کێشەکانی دۆخی سیاسی عێراقیان چارەسەر نەکردووە و نایکەن، بەڵکو هەمیشە دیمەنی سیاسیان زیاتر ئاڵۆزتر و لێڵتر کردووە، ئەمەش ئاماژەیە بە دۆخی سیاسی عێراق بەدوای کۆتایی دەسەڵاتی سەدامدا کە بۆتە ناوەڕۆکی کێشەکانی وەک سەرگەردانی و نەبونی ئاسایش و ناسەقامگیری بەردەوام، لەهەمانکاتدا هۆکاری توندوتیژی و مەترسی لەسەر ژیانی هاووڵاتیان بووە.

دانیشتوانی عێراق پێویستیان بە هێزێکی جەماوەریە کە بتوانێت لە مەیدانی شەڕێکدا بێت بۆ کۆتایی بە دەور و دەسەڵاتی هێزی میلیشیای تائفی و ئیسلامی و نەتەوەپەرستی، لەهەمانکاتدا دامەزراندنی دەسەڵاتێک کە دابینی دەورو دەخالەتی ڕاستەوخۆی خەڵکدا بکات لەدەسەڵاتی سیاسیدا. لەهەمانکاتدا ئامانجی ڕەخساندنی زەمینەیەک بێت بۆ دامەزراندنی دەستور و دەوڵەتێک کە لەسەر بنەمای غەیرە قەومی و سیکولار وهاووڵاتیبون بەڕێوەببرێت، پرۆسەیەک بێت بەرەو بەرجەستەکردنی، ئازادی و یەکسانی بەواتا پێشەوە. بەڵام پێش هەر شتێک لە ئێستادا، پێویستە کۆتایی بە تەواوی هێزە ملیشیاکان بە هەر ناوێکەوەن، لە عێراق و هەرێمدا، بهێنرێت.

ئەزمونی حکومرانی ئێستای عێراق بەهەر دروشمێک کە لە هەندێک لایەنەوە ڕادەگەیەنرێت، کە دەڵێن چەک تەنها لە دەستی دەوڵەتدا بێت، نەک ئەو کارە لەسەر بنەمای پێکهاتنی حکومەتەکانی ئێستا ناکرێت، هێزە چەکدارە غەیرە دەوڵەتییەکانیش وەک خۆیان دەمێننەوە، لەهەمانکاتدا ئەو ژینگە سیاسی و فیکری و کۆمەڵایەتییەی لە حکومەتی ئێستای عێراق و کوردستاندا بەرجەستە بۆتەوە بە نوێنەرایەتی هێزی

تائیفی و ئیسلامی و ناسیۆنالستی سەرمایە و سەرمایەداری دەپاریزن، بەردەوام ڕێگەیان پێدەدات دووبارە سەرھەڵبدەنەوە، واتە پێویستە ئەو ژینگەیە بنبەست بکرێت.
ھەڵبەتە شانە سڕکراوەکانی داعش و ھەر لایەنێکی توندڕەو و تیرۆرستی بەردەوامن بە ئامادەبوونیان لە ئۆپەراسیۆنە پچڕپچڕەکان و لە ناو ھێزە میلیشیاکان کە لە عێراق و سوریا کاری خۆیان دەکەن، ڕەنگە سەبونی ئێستایان پرۆسەیەک بێت بۆ قۆناغێکی توندوتیژتری ئەو ڕێکخراوانەی تەنھا باوەڕیان بە توندوتیژی و زاڵبون بەسەر کۆمەڵگەدا ھەیە.
دانیشتوانی عێراق بەدوای کۆتایی زاڵبونی ئایدۆلۆژی بەعسی نەتەوەپەرستی و شۆفێنی، لە ماوەی بیستوسێ ساڵی ڕابردودا، زیاتر بەدەست لە جۆرێک لە توندوتیژی ئایدیۆلۆژی تائیفی و ئیسلامی و نەتەوەپەرستیەوە دەناڵێنێت، دوای داگیرکاری عێراق لەلایەن ئەمریکاوە شایەتی شەڕێکی ناوخۆی خوێناوی و مەترسیدار بوین لەژێر دەنگی تائیفی سوننە و شیعە کە شیرازەی کۆمەڵگەی لە بەریەک ھەڵوەشاند. تیرۆر لە بۆشایدا سەرھەڵنادات، بەڵکو بەزۆری خۆراک لە دابەشبون و ناسنامەی داخراو و ھەستکردن بە جیاکاری و دوورخستنەوە وەردەگرێت. دەوڵەت تا زیاتر ببێتە لایەنێک لە ململانێی ناسنامە، وەک ناسنامەی شیعە یا سوننە یا ئیسلامی و نەتەوەپەرستی، ئیتر لە دنیای واقعدا ناتوانێت ڕۆڵی ناوبژیوانێکی بێلایەن لەنێو لایەنە سیاسیەکان و ھاووڵاتیانیدا بگێڕێت، ناتوانێت دۆخێک فەراھەم بکات مانای ئازادی بدات.
ھەر بەو مانایەش دەوڵەتێک پێناسەکەی ئیسلامی بێت، چەند بانگەوازی پێکەوە ژیان بکات، ھیچ کات پێکەوە ژیان مانایەکی عەمەلی نابەخشێت، بەھەمانشێوە بە دەوڵەتێکیش نەتەوەپەرستی پیرۆزکات، ئەو کۆمەڵگەیە ئاسودە نابێت. پیرۆزکردنی ھەر ئایدۆلۆژیەک زەمینەی ڕاستەقینەی پەروەردەکردنی توندوتیژی و توندڕەویە و بەردەوام لە ژێر تەقینەوەی بورکانێکی مەترسیداردایە.
توندڕەوی، لە جەوھەری خۆیدا، بە شوناسی تائیفی یان ئایینی و ھەر ئایدۆلۆژیەک ناپێورێت، بەڵکو دەبێتە بیرۆکە و سیستم و ڕەفتارێک لەسەر بنەمای نەھێشتنی بەرامبەرەکەی، بە پیرۆزکردن و سەپاندنی بیرۆکە و بۆچونەکانی بەسەر کۆمەڵگەدا، ھەربۆیە توندوتیژی و زەبرداری و تیرۆر، نوێنەرایەتی دەربڕینی کردەیی ئەم سیستەمە دەکات.
جیاوازی نێوان توندوتیژی و توندڕەوی داعش و توندوتیژی و توندڕەوی کە لەلایەن گروپە تائیفیە چەکدارەکانەوە لە عێراقدا پراکتیزە دەکرێت، جیاوازیەکی تیۆری بەرچاویان نیە. ھەردووکیان لە قەناعەتی

خاوەندارێتی حەقیقەتی ڕەها سەرچاوە دەگرن، هەردووکیان هەوڵ دەدەن دیدگای خۆیان بەسەر کۆمەڵگادا بسەپێنن و هەردووکیان بۆ نەیارەکانیان وەک دوژمنێک دەڕوانن، کە دەبێت ژێردەستە بکرێن یان لەناوببرێن. هەردووکیان بە ناوی مەزهەب و ئایین توندوتیژی ئەنجام دەدەن.

دەوڵەتێک کە لە شوێنێکدا توندوتیژی و توندڕەوی سەرکۆنە بکات و بانگەوازی ئازادی بکات، بەڵام لە شوێنێکی دیکەدا ئایدۆلۆژیەکەی خۆی پیرۆزکات و بەرجەستەی کات و هەمان کرداری توندوتیژی بەکار بهێنێتەوە، بانگەوازی ئازادیەکەی پوچ و مامەڵە و بازرگانی دەردەچێت، لە هەمانکاتدا متمانە و کاریگەری خۆی لەدەست دەدات.

ئەگەر دەوڵەتێک دابەشبونە تائیفیەکان بەهێز بکات یان ناسنامەیەک بخاتە پێش هەر ناسنامەیەکی تر، ئەوا بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ بەشدارن لە بەرێخستنی ئەو کەشوهەوایەی کە توندوتیژی و توندڕەوی بەرهەم دەهێنێت.

ئەمەش جەخت لەسەر گرنگی جیایی دین و تائیفی و نەتەوەپەرستی لە دەوڵەت دەکاتەوە، جیایی دین لەدەوڵەت بەمانای دوژمنایەتی بەرامبەر دینداران نیە یان سەرکوتکردنی تایبەتمەندیە کولتوریەکانی کۆمەڵگا نیە، بەڵکو بەو مانای□ی ک□ دامەزراوەکانی دەوڵەت دەبێ لە سەر بنەمای هاوڵاتیبونی یەکسان مامەڵە لەگەڵ هاووڵاتیان بکەن، نەک لەسەر بنەمای پەیوەندی تائیفی و ئاین و نەتەوە. کاتێک هاووڵاتیان هەست دەکەن مافەکانیان پەیوەستە بە پێگەی خۆیانەوە وەک هاووڵاتی نەک وەک ناسنامەکەی، یان نەک بە ئەندامبونی لە گروپێکی ئاینی یان تائیفیدا، پێویستی نابێت پەنا بەرێت بۆ توندڕەوی و توندو تیژی. هەر دەوڵەتێک دیدگایەکی تائیفی و ناسنامەیەکی دیاریکراو لە یاسادانان و بەڕێوەبردن و دادوەریدا پەیرەوی بکات، ناتوانێت قەناعەت بە هیچ کەس بکات کە ئازادن و وەک یەک هاوبەش و یەکسانن لەو و□لاتەدا.

دادپەروەری لە بە فەرمی نەناسین و پیرۆزنەکردنی هەر ئایدۆلۆژیەک چەکی دژی جیاکاری و توندوتیژیە، ئەو جۆرە دادپەروەریە فەرشەکە لە ژێر پێی سەپاندنی تائفیەتی و ئیسلامی و عەشیرەتی و نەتەوەپەرستی دەردەکێشێتە دەرەوە، یەکسانی لە نێوان هاووڵاتیاندا زامن دەکات و دەرفەتی یەکسان بۆ هەمووان دەڕەخسێنێت، ئازادی تاکەکان دەپارێزێت و یاسا لەسەر هەمووان بەبێ جیاوازی جێبەجێ دەکات. لە ژینگەیەکی وادا تانە و تەشەرو قسەی زبر و کینە کەمتر سەرنجڕاکێش دەبێت، لە دواجاردا دین و تائیفی و نەتەوەپەرستی دەبێتە مەسەلەیەکی شەخسی.

عێراق و کوردستان، بەشێوەیەکی فراوانتر ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست پێویستیان بە شۆڕشێکی جەماوەریە، کە تەواوی ئەو لایەن

مەیلانەی دین و هەر ئایدیۆلۆژیەک لە دەوڵەت جیاناکانەوە بە خۆیان و هێزە چەکدارەکانیان پاککرێنەوە.
پرسی سنووردارکردنی چەک، لە دەوڵەت و هەڵوەشاندنەوەی گرووپە چەکدارەکان تا ئێستاش، وەک نیگەرانیەکی درێژخایەن بە هەمووان ماوەتەوە و دۆخی ناوچەکەی داگیرکردووە و کێشەیەکی گەورەیە، چاوەڕوان لەوەی ئەمریکا کۆتایی بەو دۆخە بهێنێت، حاڵەتێکی نادروست و نەرێنیە، چونکە ڕۆڵی ئەمریکا شاراوە نیە، کە چۆن لەگەڵ ئەو لایەنانەو مەیلەکان و هێزە میلیشیاکان، لەسەر بنەمای بەرژەوەندیەکانی چۆن سەوداومامەڵە دەکات. تاقیکردنەوەی ئەمریکا نیشانی داوە نەک بەهیچ جۆرێک بیر لە کۆتاییهێنان بەو دۆخە ناکاتەوە و کاری لەسەر ناکات، بەڵکو بە خۆشی بەشێکی سەرەکیە لە داڕشتن و بەردەوامیدان بەو دۆخە، لەهەمانکاتدا هەلومەرجی هەوڵدانی بزوتنەوەیەکی جەماوەری بە کۆتاییهێنان بەو دۆخە گرانتر و ئاڵۆزتر کردووە.
لەگەڵ هەموو ئەوانەدا پێویستە هەوڵ و دەنگمان بەرزڕاگرین، کەمپینی بەرفراوان دەست پێبکەین، بزوتنەوەیەکی بەرگریکار و هێرشبەری جەماوەری بەڕێبخەین، ئەرکی هەموو کەسێکی ئازادیخوازە، بکەوێتە سەر ئەو ڕێگایەی چۆن عێراق و کوردستان و ناوچەکە لەم دۆخە دەردەکێشێن، هێزێک برەو پێبدەین، کە ناسنامەی دین و تائیفە و نەتەوە پەرستی بەهیچ جۆرێک لە ئەجندا و بەرنامەیدا نەبێت، ئازادی و گۆرانکاری، کۆتایهێنان بە تەواوی هێزە میلیشیاکان بەرنامەی کاری بێت، بەرەو دابینکردنی دەورودەخالەتی ڕاستەوخۆی خەڵک لە دەسەڵاتی سیاسیدا هەنگاو بنێین.